

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету, м. Одеса

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СВІТЛІ ОКРЕМИХ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

У статті розкривається сутність психологічної готовності, описуються психологічні особливості студентів, що відрізняються між собою високим і низьким рівнем загального показника психологічної готовності до соціальної взаємодії який здійснювався за допомогою методу профілів.

Описуються результати діагностики психологічної готовності до соціальної взаємодії груп студентів з різним рівнем готовності до соціальної взаємодії. Також розсмотрени усереднені профілі властивостей особистості, які мають важливе значення в процесі формування готовності до соціальної взаємодії, а саме: профілі показників комунікативної толерантності, товариськості, асертивності, соціального інтелекту, психологічних бар'єрів публічних виступів.

Ключові слова: *психологічна готовність, студенти, соціальна взаємодія, емоційно-комунікативні здібності.*

Постановка наукової проблеми. Актуальність цієї статті визначається широким проблемним полем. На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку із виникненням більш жорстких вимог до соціумного буття, спрямованого на отримання високих професійних і, отже, в решті решт високих економічних результатів, необхідних державі, значно посилюється потреба у фахівцях, компетентних у царині обраної професії, а також психологічно доцільної соціумної поведінки. Важливою умовою професійного та соціального успіху є якісна підготовка майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу, яка зорієнтована на формування у студентів не тільки відповідних професійно-діяльнісних та професійно-особистісних компетентностей, але й психологічної готовності до інтерактивних взаємин у контексті професійної праці та із соціумом, в цілому. Теоретико-методологічну основу дослідження склали основні погляди: концепції взаємодії (Г.М.Андрєєва, О.О.Леонтьєв), соціальної взаємодії (Ю.Г. Волков, В.І. Добреньков, Л.Г. Іонін, А.І.Кравченко, С.А.Кравченко, Л.М. Москвичов, Г.В.Осипов), положення особистісно зорієнтованого навчання (С.Д.Смирнов, О.Я.Чебикін), особистісно зорієнтованого виховання (І.Д.Бех).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічна готовність схарактеризоване у дослідження до діяльності: а) спортивної (В.О. Алаторцев, А.Ц.Пуні, А.Д.Ганюшкін); б) педагогічної (П.П.Горностаї, А.О.Деркач, М.В.Левченко); в) економічної (О.П.Вяткін); г) навчання у школі (Л.С.Виготський, Л.І.Божович, Д.Б.Ельконін, Т.М.Князева, О.Є.Кравцова); д) майбутньої професійної діяльності (О.В.Матухно, Є.Ю.Рубанова); е) в органах внутрішніх справ (О.М.Столяренко); є) у напружених та екстремальних ситуаціях (М.І.Дяченко, Л.О. Кандибович, В.О.Пономаренко, О.М.Столяренко); з) у збройних силах (М.І.Томчук) [15]. Готовність – це: а) концентрований показник діяльничної суті особистості, міра її професійної зрілості [6]; б) умова успішного виконання професійної діяльності [3]; в) складне структурне утворення, ядро якого складає позитивне ставлення [2].

Психологічна готовність є: а) психічним станом, що характеризується мобілізацією ресурсів суб'єкта на виконання [11]; б) інтегративне системне утворення особистості, яке проявляється в діяльності [17]; в) усвідомлена активність, яка налаштовує особистість на майбутню діяльність і забезпечує успішність цієї діяльності [5]; г) *активний психічний стан*, за допомогою якого забезпечується високий рівень ефективної включеності суб'єкта у діяльнісні заходи [7].

У цілому, під психологічною готовністю студентів до соціальної взаємодії ми розуміємо сформованість у них емоційно-комунікативних здібностей, які дозволяють їм адекватно вступати в контакт з однією чи багатьма людьми, успішно долати усі перешкоди, які стоять на цьому шляху.

Метою статті є аналіз компонентів психологічної готовності студентів до соціальної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Констатувальним експериментом було охоплено 1527 студентів Одеського національного політехнічного університету. З них студенти Інституту машинобудування (ІМБ), Інституту електромеханіки та енергоменеджменту (ІЕЕ), Інституту промислових технологій та менеджменту (ІПТДМ), Інституту комп'ютерних систем (ІКС).

Аналіз психологічних особливостей осіб, що відрізняються між собою високим і низьким рівнем загального показника психологічної готовності до соціальної взаємодії здійснювався за допомогою методу профілів [8]. За основу для відбору досліджуваних враховувались результати діагностики психологічної готовності до соціальної взаємодії, які були одержані за допомогою авторської анкети «Діагностика психологічної готовності до соціальної взаємодії». З основної вибірки досліджуваних (1527 осіб) було об-

рано 336 осіб з максимальним значенням загального показника психологічної готовності до соціальної взаємодії та 399 особи з мінімальним вираженням загального показника психологічної готовності до соціальної взаємодії.

У дослідженні використані такі психодіагностичні методики: тест-опитувальник «Комунікативна толерантність» (В. В. Бойко), «Тест-опитувальник формально-динамічних показників товариськості» (О.П. Саннікової), тест-опитувальник «Диференціальна діагностика психологічних бар'єрів публічних виступів» (А. О. Саннікова), методика «Соціальний інтелект» (Дж. Гілфорд), тест-опитувальник асертивності (О.П. Саннікова, О.І. Санніков, Н.М. Подоляк),

Надалі ми розглядатимемо усереднені профілі властивостей особистості, які мають важливе значення в процесі формування готовності до соціальної взаємодії, а саме: профілі показників комунікативної толерантності, товариськості, асертивності, соціального інтелекту, психологічних бар'єрів публічних виступів.

Розглядаючи профілі комунікативної толерантності груп осіб з різним рівнем готовності до соціальної взаємодії можна визначити наступне. Групи осіб з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії характеризуються високими значеннями комунікативної толерантності, що підтверджено t -критерієм Ст'юдента.

Відомості про отримані профілі свідчать про те, що представники групи з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії за загальним показником комунікативної толерантності демонструють тенденцію до високого рівня комунікативної толерантності (ЗКТ=41), тоді як в групі з низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії спостерігається занижений рівень комунікативної толерантності (ЗКТ=57). Для даних осіб характерно неприйняття або нерозуміння індивідуальності людини, вони не вміють або не хочуть розуміти або приймати індивідуальні особливості інших людей. Проявляють категоричність або консерватизм в оцінках людей, регламентують прояв індивідуальності партнерів і вимагають від них пріоритетної для себе односторонності, яка відповідає їх внутрішньому світу - сформованим цінностям і смакам. Вони прагнуть переробити, перевиховати партнера по спілкуванню, змінити, перевиховати свого співрозмовника за своїми бажаннями, їм не вистачає гнучкості і широти кругозору. Виявляють певну нестерпність до дискомфортних станів партнера по спілкуванню (хвороба, поганий настрій тощо), тому або не помічає подібних станів, або вони їх дратують, принаймні, викликають осуд. При цьому вони ігнорують те, що самі теж бувають в дискомфортних станах і зазвичай розраховують на розуміння і підтримку з боку оточуючих.

Для осіб групи з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії домінуючою характеристикою є здатність та вміння прощати партнеру по спілкуванню допущені ним помилки, незручність, ненавмисно заподіяні неприємності. Адекватно оцінюють поведінку інших, терпляче ставляться до людей, сприймають їх такими які вони є. Здатні пристосовуватися до інших учасників спілкування, до характерів, звичкам або домаганням інших. Проявляють гнучкість, здатні до компромісу.

Аналіз профілів психологічних бар'єрів груп осіб з різним рівнем психологічної готовності до соціальної взаємодії рисунку переконливо свідчить про наявність відмінностей, оскільки абсолютно усі парні показники психологічних бар'єрів публічних виступів груп з високим і низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії мають статистично значимі відмінності на $p \leq 0.01$ рівні за t-критерієм Ст'юдента.

Для групи осіб з високим рівнем соціальної взаємодії характерна тілесна, організмична (соматична) включеність в складну ситуацію, наявність приємного збудження, підйому в процесі спілкування, легкість зосередження уваги на темі спілкування навіть перед авторитетною аудиторією, здібність до розуміння і аналізу ситуації. Виявляють повну відповідність зовнішньої поведінки, експресії темі спілкування, легкість виразу емоцій на публіці. Проявляють високий рівень самовладання, хороший контроль своїх відчуттів, думок, своєї поведінки, виразних рухів, міміки під час публічних виступів, навіть якщо відчувають невпевненість в собі, в правильності власної думки або позиції легко її приховують. Їм притаманне прагнення до самовираження, потреба попри все бути визнаними, відомими, популярними. Здатні до мобілізації сил, активності, енергійності, внутрішньої зібраності. Проявляють внутрішню свободу від «особистих» емоцій, емоційною стійкістю, здатністю контролювати себе, володіти собою, володіти розвинутою силою волі і в той же час здатні емоційно реагувати на інформацію, отриману від партнерів по спілкуванню.

Представники групи з низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії проявляють переживання та побоювання спілкуватися в колі малознайомих осіб, що проявляється на психофізіологічному рівні у вигляді тремору рук, серцебитті, відчуттям «грудки» в горлі, фізичної слабкості або напруги. Під час публічного спілкування (виступу), відчувають неспокій, хвилювання, напруженість, тривожність, перезбудження, відчай аж до нападів паніки, складність зібратися з думками, щоб висловити власну думку, слабка увага. Для них характерна невиразна експресія, розгубленість, скутість, важко контролювати свої реакції, думки, дії; важко володіти собою, важко справитися з емоційними переживаннями; немож-

ливість зосередитися. Виявляють відсутність потреби та бажання виступати ініціатором спілкування, байдужість як до успіху, так і до провалу в публічному виступі, спокійне відношення до себе, як до посереднього або як до успішної особистості, що призводить до зниження професійної мотивації. Можуть відчувати емоційне спустошення, занепад, перевтому викликаною виснажливою боротьбою з власним страхом перед виступом, втратою сил після відповідального виступу, що вимагають відновлення. Загалом, характеризуються вираженим і стійким страхом, що переживається з будь-якого приводу: страх ганьбитися, страх перед авторитетними людьми, перед аудиторією, перед недобррозичливою реакцією партнерів по спілкуванню, що може призвести до зниження ефективності в професійній діяльності та стосунках з оточенням [15].

Також, осіб із високим рівнем соціальної взаємодії можна охарактеризувати як товариських, оскільки у них виражені усі характеристики активності спілкування. Вони відрізняються високою потребою у спілкуванні, що виражається в активному ставленні до світу людей, у зацікавленості іншими, прояву інтересу до нових знайомств, у потребі ділитися своїми внутрішніми переживаннями з іншими. Для даних осіб характерна легкість у спілкуванні, що допомагає їм швидко встановлювати нові контакти із новими людьми. Їх знайомства протікають легко й вільно. Такі люди завжди знають, як поводитись в незнайомій обстановці, відчувають себе комфортно в ситуаціях знайомства, вільно самовиражаються, проявляючи власну індивідуальність. Вони схильні до розширення меж свого кола спілкування, збільшення соціальних контактів, прагнуть проводити час у великих компаніях, прагнуть до спілкування з широким колом людей. Як правило, такі люди мають велику кількість знайомих, оскільки їм подобається спілкуватися з новими людьми. Вони спрямовані на активну взаємодію зі світом, на самовираз і пізнання індивідуального світу іншого, на дослідження, відкриття й розширення світу спілкування, зазвичай виступають ініціаторами та авторами створення світу стосунків [13].

Представники групи з низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії характеризуються, насамперед, вузьким колом спілкування, несхильністю до широкого спілкування у новому великому колективі, відсутністю бажання проводити вільний час серед широкого кола людей та небажанням розпочинати нові знайомства. Їм не властиве часте зав'язування знайомств, і вони, як правило, мають вузьке коло друзів. Не проявляють ініціативність у спілкуванні, не вступають першими в контакт з малознайомими людьми. Мають труднощі вступу в соціальний контакт, побоювання або неприйняття соціального оточення, через що проявляють скутість, замкненість [13].

Таким чином, осіб з високим рівнем соціальної взаємодії характеризує виражена ініціативність у зав'язуванні нових контактів і розвитку дружніх стосунків їм властива легкість і швидкість вступу в соціальну взаємодію: вони легко знайомляться з новими людьми, вільно почувають себе в ситуації спілкування з незнайомими. Їх спілкування характеризується значною широтою вони схильні розширяти простір свого спілкування. Що стосується представників групи низьким рівнем соціальної взаємодії то їх профіль можна розглядати як такий, що свідчить про тенденцію до звуження кола спілкування, слабкої ініціативи до спілкування та утруднення спілкування.

Наступним кроком дослідження було визначення специфіки індивідуальних властивостей прояву соціального інтелекту в умовно визначених групах з різним рівнем готовності до соціальної взаємодії, для чого був застосований метод «профілів» за допомогою якого були отримані профілі соціального інтелекту досліджуваних груп.

Отримані профілі свідчать про наявність розбіжностей соціального інтелекту в досліджуваних групах. Слід також зазначити, що значення показників загального рівня соціального інтелекту групи з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії відповідають середньо вибірковій нормі, тоді як значення показників група з низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії тяжіють до здатності до пізнання поведінки нижче середнього рівня (середньо слабкі). Статистична перевірка показала, що визначені відмінності мають високий рівень значимості ($p < 0,001; p < 0,05$).

З отриманих профілів видно наявність розбіжностей соціального інтелекту в досліджуваних групах. Слід також зазначити, що значення показників загального рівня соціального інтелекту групи з високим рівнем соціальної взаємодії відповідають середньо вибірковій нормі, тоді як значення показників група з низьким рівнем соціальної взаємодії тяжіють до здатності до пізнання поведінки нижче середнього рівня (середньо слабкі).

На підставі отриманих даних можна скласти психологічний портрет груп осіб з різним рівнем соціальної взаємодії.

Так, представники групи з високим рівнем соціальної взаємодії демонструють здатність передбачати наслідки поведінки. Вони можуть передбачати подальші вчинки людей на основі аналізу реальних ситуацій спілкування (сімейного, ділового, дружнього), передбачати події, ґрунтуючись на розумінні почуттів, думок, намірів учасників комунікації. Їх прогнози можуть виявитися помилковими, якщо вони будуть мати справу з людьми, що поведуться несподіваним, нетиповим чином. Такі люди вміють чітко вибудовувати стратегію своєї поведінки для досягнення постав-

леної мети, орієнтуватися в невербальних реакціях учасників взаємодії і знання нормо-рольових моделей, правил, що регулюють поведінку людей. Здатні розпізнавати структуру міжособистісних ситуацій в динаміці. Вміють аналізувати складні ситуації взаємодії людей, розуміють логіку їх розвитку, відчують зміну сенсу ситуації при включенні в комунікацію різних учасників. Шляхом логічних висновків вони можуть добудовувати невідомі, відсутні ланки в ланцюзі цих взаємодій, передбачати, як людина поведе себе надалі, знаходити причини певної поведінки. Демонструють здатність отримувати максимум інформації про поведінку людей, розуміти мову невербального спілкування, висловлювати швидко і точні судження про людей, успішно прогнозувати їх реакції в заданих обставинах, проявляти далекоглядність у стосунках з іншими, що сприяє їх успішної соціальної адаптації. Їм притаманні контактність, відкритість, тактовність, доброзичливість і щирість, тенденція до психологічної близькості в спілкуванні.

Представники групи осіб з низьким рівнем соціальної взаємодії погано розуміють зв'язок між поведінкою і її наслідками. Такі люди можуть часто робити помилки (в тому числі і протиправні дії), потрапляти в конфліктні, а можливо, і небезпечні ситуації тому, що невірно уявляють собі результати своїх дій або вчинків інших, погано орієнтуються в загальноприйнятих нормах і правилах поведінки. У спілкуванні такі люди більшою мірою орієнтуються на вербальний зміст повідомлень. Вони можуть часто помилятися в розумінні сенсу слів співрозмовника, тому що не враховують (або враховують неправильно) невербальні реакції, що їх супроводжують, погано розпізнають різні смисли, які можуть приймати одні і ті ж вербальні повідомлення в залежності від характеру взаємовідносин людей і контексту ситуації спілкування. Такі люди часто «говорять невлад» і помиляються в інтерпретації слів співрозмовника. Відчують труднощі в аналізі ситуацій міжособистісної взаємодії і, як наслідок, погано адаптуються до різних систем стосунків між людьми (сімейним, діловим, дружнім і іншим). Особи з низьким соціальним інтелектом зазнають труднощів у розумінні та прогнозуванні поведінки людей, що ускладнює стосунки і знижує можливості соціальної адаптації. Низький рівень соціального інтелекту може певною мірою компенсуватися іншими психологічними особливостями: розвиненою емпатією, певними рисами характеру, стилем спілкування, комунікативними навичками тощо, а також може бути скоректований в ході активного соціально-психологічного навчання.

Аналіз літератури показав, що наявність асертивності сприяє ефективному розвитку готовності особистості до соціальної взаємодії, в той час як відсутність асертивності призводить особистість до

соціальної некомпетентності, дисгармонії та соціальної дезадаптації. Асертивність як властивість особистості суб'єкта адаптації дозволяє не стільки пристосовуватися до мінливих умов середовища, скільки будувати такі взаємини з навколишнім світом, які сприяють творчому зростанню, розширенню ступеня свободи і саморозвитку на основі відповідальності за вибір своїх почуттів, дій і відносин з собою та оточуючими. Асертивність дозволяє людині не тільки активно відстоювати власні позиції, але й сприяє усвідомленню цінностей добра і взаємоповаги, що дозволяє відмовитися від деструктивних методів впливу, а значить, більш ефективно пристосовуватися, адаптуватися до середовища [1, 4, 9, 12, 14, 18].

У нашому дослідженні асертивність розглядається як комплексна якість особистості суб'єкта соціальної взаємодії, яка дозволяє не стільки пристосовуватися до умов середовища, що змінюються, скільки будувати такі взаємовідносини з навколишнім світом, які сприятимуть творчому росту, розширенню ступеня свободи і саморозвитку на основі відповідальності за свої почуття, дії і відносини з собою і оточуючими, що в свою чергу дає можливість ефективно вибудовувати свою поведінку залежно від конкретних умов і відповідно до прийнятих в соціумі нормами.

Розгляд профілів асертивності вказує на наявні відмінності між групами з високим і низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії, що вказує на явні розбіжності за всіма показниками. Достовірність підтверджено за допомогою статистичного аналізу непараметричного t-критерію Стьюдента на рівні значущості $p \leq 0.001$.

Між групами осіб з високим та низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії статистично значущі відмінності встановлені для показників афективного компоненту, когнітивного компоненту, контрольно-регулятивного компоненту та загального показника асертивності. Всі показники за ступенем вираженості переважають в групі осіб з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії.

Група студентів з високим рівнем готовності до соціальної взаємодії представлена відносно високими показниками за всіма шкалами асертивності, що надає нам змогу характеризувати представників даної групи як асертивних осіб, які найбільш здатні до адаптації в невизначених ситуаціях, тому що володіють здатністю передбачати результати майбутніх дій на основі всебічного аналізу альтернативних фіналів розвитку подій, гнучкістю, здатністю переорієнтуватися на альтернативні способи вирішення проблем, швидко адаптуватися і трансформуватися в нових умовах в межах законів соціуму, при дотриманні правових та етичних норм. Представникам групи притаманна висока самоефектив-

ність, впевненість, наполегливість, рішучість, цілеспрямованість, самостійність, незалежність, відповідальність за власні вчинки, вимогливість до себе та інших, конгруентність поведінки, вміння протистояти і «держати удар», приймати похвали, позитивність і повага до інших, емпатія, терпимість, гнучкість, здатність домагатися задоволення своїх бажань, не ущемляючи інтереси інших людей. Для таких осіб характерне відкрите вираження почуттів, здатність до адаптації в невизначених ситуаціях, готовність до ризику і конструктивної агресії. Асертивних осіб відрізняє відповідальність, здатність до самовираження, готовність самостійно діяти, здійснювати самостійний вибір і приймати обдумані, зважені рішення, спрямовані на активну взаємодію з навколишнім світом і розвиток моральних особистісних якостей, відповідати за наслідки своїх дій, вчинків не тільки перед суспільством, а й, насамперед, перед собою. Впевненість у собі забезпечує високий рівень соціальної активності, помірний рівень особистісної та ситуаційної тривожності, адекватність домагань, високу самооцінку, сприяє саморозвитку, самореалізації [9, 12, 14].

Група студентів з низьким рівнем готовності до соціальної взаємодії представлена низькими показниками параметрів асертивності, що можна розглядати як відсутність або брак віри в ефективність власних дій. Низька самоефективність виникає в результаті негативних оцінок з боку близьких людей, які трансформуються в негативні самооцінки власних намірів і можливостей. Ці негативні самооцінки блокують, з одного боку, соціальну ініціативу, а з іншого боку - викликають негативні (неприємні) емоції. Неасертивна особистість прагне уникнути конфлікту шляхом збереження «статус-кво», дозволяє іншим приймати за неї рішення, на словах погоджується з тим, що говорять інші (незалежно від того, що при цьому відчуває), уникає необхідності вирішувати проблеми, невпевнена в собі. Пасивна поведінка перешкоджає досягненню поставлених цілей, людина почуває себе жертвою і звинувачує інших за те, що відбувається з нею, дозволяє іншим робити вибір за неї. Часто вибирає стиль пасивної поведінки, тому що він вимагає менше ризику. Неасертивна особистість ухиляється від відповідальності, не доводить справу до кінця, характеризується невитриманістю, тривожністю. Такі люди у своїй поведінці орієнтуються на групову думку, потребують постійної опори, підтримки оточення, схвалення. Вони вважають за краще жити і працювати разом з іншими людьми не тому, що є дуже товариськими, а тому, що у них відсутні ініціатива і сміливість у виборі власної лінії поведінки. Це може бути пов'язано з невдалим досвідом поведінки в будь-яких життєвих і професійних ситуаціях в минулому [10, 12].

Висновки і перспективи подальшого дослідження

Таким чином, отримані результати показали наявність чітко виражених відмінностей асертивності в досліджуваних групах, що дозволяє вважати асертивність достовірним показником прояву психологічної готовності особистості до соціальної взаємодії. Психологічна готовність до соціальної взаємодії представляє собою структуру, високий розвиток окремих ланок якої відбувається у взаємодії з формуванням інших її підструктур. Визначено стійку тенденцію до формування високого рівня психологічної готовності до соціальної взаємодії у тих студентів, що відрізняються високою адаптивністю, здатністю контролювати власні емоції, наполегливістю у досягненні мети, схильністю проявляти ініціативу та приймати відповідальність у стосунках, наявністю розвинених комунікативних навичок, толерантності, прагненням уникнути невдач, емоційною зрілістю тощо. Низький рівень психологічної готовності до соціальної взаємодії проявляється у недостатньому розвитку комунікативної толерантності, товарищескості, впевненості в собі, переконання у безглузді змін, спрямованих на досягнення життєвих цілей.

Список використаних джерел

1. Герасіна С.В. Асертивна поведінка як передумова формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді / С.В.Герасіна // Проблеми сучасної психології . – 2010. – № 10. – С. 139 – 148.
2. Дурай-Новакова К. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / Катерина Дурай-Новакова. – М., 1983. – 60 с.
3. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности человека к деятельности / М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – М.: Наука, 1986. – 314 с.
4. Капони В. Как делать все по-своему, или асертивность – в жизнь / В.Капони, Т.Новак. – СПб.: Питер, 1995. –186 с.
5. Коптяева О.Н. Мотивационная готовность педагогов к инновационной деятельности: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / О.Н.Коптяева. – Ярославль, 2009. – 25 с.
6. Кудашова Л. А. Формирование морально-психологической готовности студентов вузов – будущих социальных работников – к профессиональной деятельности: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л.Али.Кудашова. – Саратов, 2002. – 21 с.
7. Ливенцева О. В. Психологическая готовность руководителей среднего звена к деятельности в неблагоприятных ситуациях (На примере аппарата управления Буровой компании): дисс. ... кандидата психол. наук: 19.00.03 / Ливенцева Ольга Васильевна. – М., 2002. – 213 с.

8. Пашукова Т. И. Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов: учеб. пособие / Т. И. Пашукова, А. И. Допира, Г. В. Дьяконов. — М.: Ин т практ. психологии, 1996. — 127 с.
9. Подоляк Н.М. Індивідуально-психологічні особливості асертивності особистості: дис. ... кандидата псих. наук: спец. 19.00.01 / Подоляк Наталія Михайлівна. — Одеса, 2014. — 202 с.
10. Подоляк Н.М. Факторна структура особистості асертивних та неасертивних осіб / Н. М. Подоляк // Наука і освіта. — 2013. — № 7. — С. 255 — 258.
11. Понятие психологической готовности личности к профессиональной деятельности, различные взгляды на готовность разных авторов. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: studopedia.org/8-34025.html
12. Ромек В. Г. Уверенность в себе как социально-психологическая характеристика личности: дисс. ... кандидата психол. наук: 19.00.05 / Ромек Владимир Георгиевич. — Ростов н/Д: Изд-во РГУ, 1997. — 242 с.
13. Санникова О.П. Эмоциональность в структуре личности / О. П. Санникова. — Одесса: Хорс, 1995. — 334 с.
14. Саннікова О. П. Діагностика асертивності: результати апробації методики «ТОКАС» / Саннікова О.П., Санніков О.І., Подоляк Н.М. // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. Тематичний спецвипуск: «Традиції та новачі сучасної освіти в Україні». — 2013. — № 3/СХІІІ. — С. 140 — 144.
15. Саннікова О. П. Спенічні бар'єри: диференціально-психологічний підхід. Монографія / О.П.Саннікова, А.О.Саннікова — Одеса: ВМВ, 2014. — 238 с.
16. Тихомирова Ю. М. Теоретический анализ структурных компонентов психологической готовности к профессиональной деятельности / Ю. М. Тихомирова // Психологические науки: теория и практика: материалы II междунар. науч. конф. (г. Москва, март 2014 г.). — М.: Буки-Веди, 2014. — С. 6 — 9.
17. Фомин А. С. Проблемы формирования психологической готовности к управленческой деятельности / А.С.Фомин // Юридическая психология. — 2011. — №1. — С. 14 — 20.
18. Шамиева В.А. Ассертивность в структуре личности субъекта адаптации: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / В.А.Шамиева. —Хабаровск, 2009. — 20 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Gerasina S.V. Asertivna povedinka jak peredumova formuvannja pochuttja vlasnoi gidnosti ta samopovagi students'koï molodi / S.V.Gerasina // Problemi suchasnoi psihologii . — 2010. — № 10. — S. 139 — 148.
2. Duraj-Novakova K. Formirovanie professional'noj gotovnosti studentov k pedagogicheskoj dejatel'nosti: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni doktora. ped. nauk: spec. 13.00.01 «Teorija i istorija pedagogiki» / Katerina Duraj-Novakova. — М., 1983. — 60 s.
3. D'jachenko M.I. Psihologicheskie problemy gotovnosti cheloveka k dejatel'nosti / M.I.D'jachenko, L.A.Kandybovich. — М.: Nauka, 1986. — 314 s.

4. Kapponi V. Kak delat' vse po-svoemu, ili assertivnost' – v zhizn' / V.Kapponi, T.Novak. – SPb.: Piter, 1995. –186 s.
5. Koptjaeva O.N. Motivacionnaja gotovnost' pedagogov k innovacionnoj dejatel'nosti: avtoref. diss. na soiskanie uchenoj stepeni kand. psihol. nauk: spec. 19.00.07 «Pedagogicheskaja psihologija» / O.N.Koptjaeva. – Jaroslavl', 2009. – 25 s.
6. Kudashova L. A. Formirovanie moral'no-psihologicheskoy gotovnosti studentov vuzov – budushhih social'nyh rabotnikov – k professional'noj dejatel'nosti: avtoref. diss. na soiskanie uchenoj stepeni kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 «Obshhaja pedagogika, istorija pedagogiki i obrazovanija» / L.Ali. Kudashova. – Saratov, 2002. – 21 s.
7. Livenceva O. V. Psihologicheskaja gotovnost' rukovoditelej srednego zvena k dejatel'nosti v neblagoprijatnyh situacijah (Na primere apparata upravlenija Burovoj kompanii): diss. ... kandidata psihol. nauk: 19.00.03 / Livenceva Ol'ga Vasil'evna. – M., 2002. – 213 c.
8. Pashukova T. I. Praktikum po obshhej psihologii dlja studentov pedagogicheskikh vuzov: ucheb. posobie / T. I. Pashukova, A. I. Dopira, G. V. D'jakonov. – M.: In t prakt. psihologii, 1996. – 127 s.
9. Podoljak N.M. Individual'no-psihologichni osoblivosti asertivnosti osobnosti: dis. ... kandidata psih. nauk: spec. 19.00.01 / Podoljak Natalija Mihajlivna. – Odesa, 2014. – 202 s.
10. Podoljak N.M. Faktorna struktura osobivosti asertivnih ta neasertivnih osib / N. M. Podoljak // Nauka i osvita. – 2013. – № 7. – S. 255 – 258.
11. Ponjatje psihologicheskoy gotovnosti lichnosti k professional'noj dejatel'nosti, razlichnye vzglyady na gotovnost' raznyh avtorov. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: studopedia.org>8-34025.html
12. Romek V. G. Uverenost' v sebe kak social'no-psihologicheskaja harakteristika lichnosti: diss. ... kandidata psihol. nauk: 19.00.05 / Romek Vladimir Georgievich. – Rostov n/D: Izd-vo RGU, 1997. – 242 s.
13. Sannikova O.P. Jemocional'nost' v strukture lichnosti / O. P. Sannikova. – Odesa: Hors, 1995. – 334 s.
14. Sannikova O. P. Diagnostika asertivnosti: rezul'tati aprobacii metodiki «TOKAS» / Sannikova O.P., Sannikov O.I., Podoljak N.M. // Nauka i osvita: Naukovo-praktichnij zhurnal Pivdenного naukovogo centru APN Ukraïni. Tematichnij specvipusk: «Tradicii ta novacii suchasnoi osviti v Ukraïni». – 2013. – № 3/SHIII. – S. 140 – 144.
15. Sannikova O. P. Scenichni bar'eri: diferencial'no-psihologichnij pidhid. Monografija / O.P.Sannikova, A.O.Sannikova – Odesa: VMV, 2014. – 238 s.
16. Tihomirova Ju. M. Teoreticheskij analiz strukturnyh komponentov psihologicheskoy gotovnosti k professional'noj dejatel'nosti / Ju. M. Tihomirova // Psihologicheskije nauki: teorija i praktika: materialy II mezhdunar. nauch. konf. (g. Moskva, mart 2014 g.). – M.: Buki-Vedi, 2014. – S. 6 – 9.
17. Fomin A. S. Problemy formirovanija psihologicheskoy gotovnosti k upravlencheskoj dejatel'nosti / A.S.Fomin // Juridicheskaja psihologija. – 2011. – №1. – S. 14 – 20.
18. Shamieva V.A. Assertivnost' v stukture lichnosti sub#ekta adaptacii: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. psihol. nauk: spec. 19.00.01 «Obshhaja psihologija, psihologija lichnosti, istorija psihologii» / V.A.Shamieva. –Habarovsk, 2009. – 20 s.

Булгакова Е.Ю. Психологическая готовность к социальному взаимодействию в рассмотрении отдельных психодиагностических показателей.

В статье раскрывается сущность психологической готовности, описываются психологические особенности студентов, которые отличаются между собой высоким и низким уровнем общего показателя психологической готовности к социальному взаимодействию, анализ осуществлялся с помощью метода профилей.

Так же описываются результаты диагностики психологической готовности к социальному взаимодействию групп студентов с разным уровнем готовности к социальному взаимодействию. Рассмотрены усредненные профили свойств личности, которые имеют важное значение в процессе формирования готовности к социальному взаимодействию, а именно: профили показателей коммуникативной толерантности, общительности, асертивности, социального интеллекта, психологических барьеров публичных выступлений.

Ключевые слова: психологическая готовность, студенты, социальное взаимодействие, эмоционально-коммуникативные способности.

Bulgakova O. Psychological readiness for social interaction in dealing with individual psycho-diagnostic indicators.

The article reveals the essence of psychological readiness, social interaction, which is a structure of a high development of separate links which occur in conjunction with the formation of its other sub-levels. Described psychological characteristics of students, differing by a high and low total score of psychological readiness for social interaction, analysis was carried out using the profiles method. From the main pool of study (1527 people) were selected 336 students with the maximum value of the overall indicator of psychological readiness for social interaction and 399 students with a minimum total score of psychological readiness for social interaction.

Also describes the results of the diagnosis of psychological readiness for social interaction groups of students with different levels of readiness for social interaction. Considered averaged profiles of personality traits that are important in the process of formation of readiness for social interaction, namely the performance profiles of communicative tolerance, sociability, assertiveness, social intelligence, psychological barriers to public speaking.

Identified a steady trend towards the formation of a high level of psychological readiness for social interaction in those students have high adaptability, the ability to control their own emotions, persistence in achieving goals, a tendency to take the initiative and to take responsibility in a relationship, the presence of advanced communication skills, tolerance, desire to avoid failures, emotional maturity. The low level of psychological readiness for social interaction is manifested in the lack of development of communicative tolerance, sociability, self-confidence, confidence in the meaningfulness of changes aimed at achieving life goals.

Key-words: psychological readiness, students, social interaction, emotional and communication skills.